

**ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ГУМАНІТАРНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ
ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА**

УДК 330.366 (477)

УРЯД ОЧІКУЄ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ТА ЧИ БУДЕ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ?

Сірко А.В. – д.е.н., професор

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

Ми є свідками того, як економіка владно і стрімко змінює світ. Вона не тільки кардинально змінює на наших очах технологічний спосіб виробництва, запроваджуючи цілком автоматизовані виробництва і витісняючи людину з виробничих процесів, а й глобалізує світ, тісно прив'язуючи країни одна до одної, перетворюючи їх в органічні ланки єдиного всесвітнього господарства. Звичайно, кожній країні у цій глобальній системі зв'язків і залежностей відводиться своє місце, яке визначається її економічною силою, здатністю конкурувати. Унаслідок трансформаційних змін появляються нові наукові терміни і поняття, розширюється зміст або змінюється значення традиційних уже понять. Я акцентую увагу на двох наукових термінах «економічне зростання» і «економічний розвиток», які нерідко підмінюють одне одним, ототожнюють. А це не тільки некоректно з наукового погляду, а в устах керівників держави і політиків (свідомо чи несвідомо) може слугувати засобом маніпуляції суспільною свідомістю заради політичної ренти.

Ці терміни ввійшли в науковий оборот у різний час. Економічний розвиток – це старе поняття, яке концептуально стало предметом досліджень у часи, коли розпадався феодалізм і виростав капіталізм, а значить відбувався перехід від неекономічної організації виробництва до власне економічної організації, коли підприємцю доводиться самотужки робити вибір: що і скільки, як і для кого робити? Отож, економічний розвиток розуміється як процес, унаслідок якого відбувається зміна якості, перехід від одного якісного стану до іншого, до більш високого. Іншими словами, критерієм економічного розвитку є не всякі зміни у виробництві, а саме ті, які призводять до того, що змінюється суспільство і сама людина як особистість, є очевидний прогрес.

Економічне зростання – новітній термін у науці, який став популярним у лексиконі економістів і політиків на поч. ХХ ст. Цей концепт фокусується на кількісних макроекономічних (агрегованих) вимірах

результатів національної економіки як цілого: на обсягах ВВП, ВНД, споживання, заощаджень, інвестицій, грошової маси тощо. Як таке економічне зростання має смисл лише як одна із макроекономічних цілей держави. І це важливо, адже, що більший обсяг національного виробництва, то більше можливостей для підвищення загального добробуту. Однак ВВП, який би він за розміром не був, – це ще не високі стандарти життя населення, це тільки матеріальні і фінансові можливості. Результативні макропоказники не враховують низку важливих параметрів, які стосуються нашого добробуту, а саме: якість товарів і послуг, їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках; чи справедливим є розподіл доходів, а отже і доступ до матеріальних благ; чи раціонально використовуються природні ресурси і чи будуть нам вдячні за це майбутні покоління, чи не проклянуть нас за те, що обібрали їх; чи є у нас вільний час для саморозвитку; яка тривалість нашого життя від народження, що, як відомо, залежить від якості нашого харчування, питної води, чистоти повітря, стресів від конфліктів, шкідливих звичок, якості і доступності медичних послуг.

Отож, економічне зростання, вимірюване обсягом ВВП, – це добре, але не варто на ньому зациклюватися і пишатися без міри. Про це застерігав один із розробників системи національного рахівництва С. Кузнец, який ще у 1934 р. писав: «...цінна властивість людського мозку спрощувати складні явища в компактних характеристиках є небезпечною, оскільки створює підстави для маніпуляцій, особливо у сфері питань, які є ядром конфлікту соціальних груп, де інструментом аргументації часто є надмірне спрощення» [1].

Між зростанням економіки та економічним розвитком проглядає певна взаємозалежність. Якщо економіка зростає, з року в рік усе повніше насичуючи ринок готовою продукцією, то відкриваються можливості і для все більш повного насичення споживчого та інвестиційного попиту, для

утримування бюджетної сфери урядом, для експорту, тобто створюються можливості для прискорення розвитку економіки, її модернізації тощо. А якщо національна економіка дійсно розвивається, безупинно освоює новітні технології, форми і методи організації виробництва та менеджменту, стає все більш ефективною і конкурентоспроможною, то, звісно, буде і зростання ВВП.

Тепер поглянемо на український контекст. Після розпаду СРСР і проголошення суверенної держави, Україна стала на шлях ринкової трансформації господарської системи. Задля цієї доволі специфічної у світовій історії трансформації, а саме трансформації інверсійного типу, була проведена великомасштабна приватизація державних активів, лібералізація цін і зовнішньої торгівлі і одночасно з цими доленосними для країни процесами довелося розбудовувати власну державу. За таких переломних для суспільства умов країна втяглася у зтяжну трансформаційну кризу. Як результат, у 1999 р. статистика зафіксувала точку найглибшого падіння реального обсягу виробництва (ВВП) – на 63,2% проти 1990 р. З початку 2000-х рр. почалося економічне зростання, щоправда, з перемінним успіхом: світова фінансово-економічна криза у 2008-9 рр. знову обвалила ВВП України; з тим у 2014 р. анексія Криму, окупація РФ частини Донбасу і тамтешня війна відняли у нас 25% економічного потенціалу. З 2016 р. статистика показує невеличке зростання (трохи більше 2%). Таке ж майже (2,5%) уряд прогнозує і на 2018 р.

Зауважимо: зростання української економіки дотепер визначається переважно зовнішніми чинниками: глибиною попереднього падіння виробництва; кон'юктурою на зовнішніх ринках зерна, хімдобрих, металопродукції з низькою доданою вартістю; погодними умовами для аграріїв та ін. Через це вітчизняна економіка дуже чутлива і потерпає щоразу від зовнішніх шоків.

Низькі темпи економічного зростання, на які сподівається уряд не можуть вважатися задовільними. За таких темпів росту економіки можна стверджувати, що: а) валютний борговий «зашморг» для держави буде лише посилюватися; б) обіцяне владою підвищення добробуту населення до рівня європейських

стандартів відкладається на невизначений період; в) примарною стає модернізація національного виробництва; г) через невіршеність гострих соціально-економічних проблем, які призвели до сепаратистських настроїв на анексованих і окупованих територіях, проблема припинення війни та відновлення територіальної цілісності країни розтягується також на довгий час.

Більш загальний висновок із такого стану речей: Україна має деяке економічне зростання, та не має економічного розвитку. Після початкових трансформаційних перетворень, які таки заклали основу ринкової системи господарювання, через половинчастість, непослідовність і безсистемність економічних, політичних і соціальних реформ склалася де-факто квазіринкова економіка і кланово-олігархічна система державної влади. Відтак поступальний економічний розвиток країни зупинився.

Для того, щоб економічний розвиток України набув необхідної динаміки і дозволив якісно перебудувати всю політико-економічну систему, підняти на цій основі загальний добробут до європейських стандартів, на моє глибоке переконання, необхідно [див.: 2;3]:

- ліквідувати кланово-олігархічну систему влади, відокремити державу від бізнесу
- через зміну виборчої системи та громадянський вибір суспільства;

- забезпечити реальні гарантії захисту приватної власності через незалежне судочинство і громадянський контроль;

- забезпечити конкурентний порядок: рівні умови доступу до обмежених економічних ресурсів, обмеження монополізму з боку великого бізнесу і органів влади в центрі і на місцях, реальна і всебічна підтримка розвитку малого і середнього бізнесу;

- провести структурні реформи, зокрема на основі виваженої промислової політики домогтися розвитку інноваційних секторів, які справлятимуть мультиплікативний ефект на все вітчизняне виробництво;

- приборкати надмірну інфляцію, яка шкодить інвестиційному процесу і, хоч як це парадоксально, фінансово «підживлює» неефективну владу.

Список використаних джерел:

1. Kuznets S. Uses and Abuses of National Income Measurements, 1934 // <http://cbdd.wsu.edu/kew/content/cdoutput/TR501/page59.htm>.
2. Сірко А.В. Проблема участі акціонерного сектора в інноваційному розвитку економіки України та її вирішення / А.В. Сірко // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2016. – №3. – С. 7-16.
3. Сірко А.В. Деструкція економічних інтересів у квазіринковому суспільстві // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць / Державний НДІ інформатизації та моделювання економіки. – 2017. – №11(198). – С. 36-42.